

13. HOE DE INWONERS VAN HET BHG HUN WOONOMGEVING PERCIPIËREN

1. Bron van de gegevens en methodologische beperkingen

1.1. De socio-economische enquête van 2001

De socio-economische enquête van 2001 (of "SEE 2001") werd in oktober 2001 afgenomen door het NIS¹, dat nu de ADSEI heet. In het kader van deze enquête werd aan de bewoners gevraagd om een beoordeling te geven over de omgeving rond hun woning en over de voorzieningen in hun buurt (vraag 17 en 18 van het formulier "Uw woning"). Voor elk thema dat in de vragen aan bod kwam, waren er drie antwoordmogelijkheden: erg aangenaam of heel goed voorzien, bevredigend of normaal voorzien en weinig aangenaam of slecht voorzien.

Figuur 13.1:

Vragen in de socio-economische enquête 2001 over de perceptie van de omgeving en de voorzieningen

Bron: NIS, SEE 2001, uittreksel uit het formulier "Uw woning"

17. Wat vindt u van de directe omgeving rond uw woning?			
	erg aangenaam	bevredigend	weinig aangenaam
het uitzicht van de gebouwen	☐	☐	☐
de netheid	☐	☐	☐
de kwaliteit van de lucht (luchtvervuiling)	☐	☐	☐
de rust (lawaai of geluidshinder)	☐	☐	☐

18. Wat vindt u van de faciliteiten (voorzieningen) die in de buurt worden aangeboden?			
	heel goed voorzien	normaal voorzien	slecht voorzien
de voetpaden	☐	☐	☐
de fietspaden	☐	☐	☐
de straten	☐	☐	☐
het groen	☐	☐	☐
het aanbod van openbaar vervoer	☐	☐	☐
het winkelaanbod	☐	☐	☐
de gezondheidsdienst (arts, verpleegster, enz.)	☐	☐	☐
de administratieve voorzieningen	☐	☐	☐
de vrije beroepen behalve deze betreffende de gezondheid	☐	☐	☐
de sociale en schoolvoorzieningen	☐	☐	☐
de knibben en onthaalmoeders	☐	☐	☐
het cultuur- en recreatieaanbod	☐	☐	☐

10 van de 16 thema's waarnaar deze vragen peilen, houden rechtstreeks verband met het "fysieke" aspect van de buurt, met het leefmilieu en met de dagelijkse diensten en lenen zich bijgevolg voor een analyse in het kader van een studie rond de perceptie van de woonomgeving in het Brussels Gewest:

- het uitzicht van de gebouwen,
- de netheid,
- de kwaliteit van de lucht (luchtvervuiling),
- de rust (lawaai of geluidshinder),

¹ Voor meer informatie (volledig formulier, resultaten, analyses) verwijzen we naar de website van de ADSEI: <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/volkstelling/2001>

- de voetpaden,
- de fietspaden,
- de straten,
- (de aanwezigheid van) het groen,
- het aanbod van openbaar vervoer,
- het winkelaanbod.

Er werd dan ook een statistische analyse gemaakt van deze gegevens voor Leefmilieu Brussel door twee universitaire instellingen: Interface Demography (VUB) en het Institut de Gestion de l'Environnement et de l'Aménagement du Territoire (IGEAT - ULB). Deze fiche geeft een samenvatting van de resultaten, voor verdere informatie verwijzen we door naar de volledige studie (Deboosere et al., 2009).

1.2. Waarom de gegevens van de SEE 2001 gebruiken?

De gegevens uit de socio-economische enquête 2001 zijn de meest uitgebreide en meest recente gegevens over deze aspecten. Voor een ruimtelijke benadering van de woonomgeving zijn dit bovendien unieke gegevens en dit om verschillende redenen:

- Het is de enige enquête die vragen bevat over de perceptie van de woonomgeving en waarvan de steekproef voldoende groot is (quasi exhaustief) om op wijkniveau op een statistisch correcte manier te kunnen werken;
- Alle gegevens zijn verzameld op hetzelfde tijdstip;
- Het is de enige databank met zowel individuele gegevens, gegevens op het niveau van de woning en gegevens met betrekking tot de woonomgeving als met een directe link naar de huishoudens² (met andere woorden, de gegevens verzameld via het formulier "Uw woning" kunnen rechtstreeks in verband worden gebracht met de persoonlijke kenmerken van de leden van het huishouden meer bepaald met deze van de referentiepersoon).

1.3. Geldigheid en betrouwbaarheid van de gebruikte gegevens

Elke enquête die peilt naar de perceptie van de respondent poogt in feite om een situatie te "meten" op basis van persoonlijke meningen die van nature uit subjectief zijn. Vooraleer de resultaten benut kunnen worden, moeten eerst de geldigheid en de betrouwbaarheid van de gegeven antwoorden worden geanalyseerd.

Bij de analyse van de resultaten van dergelijke enquêtes worden gewoonlijk twee vragen gesteld:

- Wat geeft de beoordeling van de respondenten weer? of Wat betekent het antwoord op de gestelde vragen? (geldigheid van de gegevens)
- Hoe stabiel zijn de gegeven antwoorden, en dus de beoordelingen, in functie van de kenmerken van de respondenten? (betrouwbaarheid van de gegevens)

1.3.1. Analyse van de formulering van de vragen

Over het algemeen zal een welomlijnde en ondubbelzinnige vraag antwoorden opleveren met een grote geldigheid, op voorwaarde evenwel dat de inhoud van de vraag goed overeenkomt met wat we willen meten. Als een vraag daarentegen zeer ruim is geformuleerd, is het moeilijk om precies te omschrijven welke concepten zij dekt: de respondent en de onderzoeker kunnen de vraag dan op een heel verschillende manier interpreteren.

Ook in het geval van breed geformuleerde vragen bestaat de mogelijkheid dat de structuur van de antwoorden een grote samenhang vertoont omdat de vraag, juist door zijn algemeen karakter, een hele reeks van factoren kan integreren die vanuit de ervaring van de bewoners positief of negatief zijn. In dit geval zal de geldigheid nochtans lager scoren omdat het moeilijker is om te bepalen wat de

---

² Niet onbelangrijk is het feit dat het deel "Uw woning" van het formulier uitsluitend gericht was tot de referentiepersonen van het huishouden. De opgetekende antwoorden geven dus de mening van die persoon weer.

mensen precies hebben geëvalueerd. Voor zover het gaat over belangrijke dimensies waarvoor iedereen relevante elementen in rekening kan brengen, hebben deze vragen toch nog een grote geldigheid.

De analyse van de formulering van de vragen over de perceptie (in de socio-economische enquête) wijst op drie types van problemen die alle een weerslag hebben op de geldigheid en betrouwbaarheid van de antwoorden:

1. De vraag is te vaag en kan dus aanleiding geven tot verschillende interpretaties. De vraag met betrekking tot de vrije beroepen (18j) is daar een voorbeeld van.
2. In eenzelfde vraag wordt verwezen naar twee items die geen verband houden met elkaar. De respondenten kunnen op dit soort vragen moeilijk antwoorden indien een van de items negatief wordt beoordeeld en de andere positief. Voorbeelden hiervan zijn de vragen over de beoordeling van de sociale voorzieningen en de schoolvoorzieningen (18k) of over het cultuur- en recreatieaanbod (18m). Het benutten van deze antwoorden is bovendien moeilijk omdat we niet precies weten op welk van de twee de beoordeling slaat.
3. De vraag heeft betrekking op een belangrijk, duidelijk omschreven en correct geformuleerd item, maar de respondenten kunnen geen relevant antwoord geven bij gebrek aan adequate informatie. De vraag over de kwaliteit van de lucht (17c) is daar een mooi voorbeeld van. De respondenten hebben niet de mogelijkheid om de kwaliteit van de lucht correct in te schatten en baseren zich op zintuiglijke tekenen van luchtvervuiling (ruiken en zien)³. Hetzelfde geldt voor de beoordeling van de gezondheidsdiensten (artsen, verpleegsters), waar vooral de aanwezigheid van grote ziekenhuizen in de buurt van doorslaggevend belang lijkt.

1.3.2. Kritische analyse van de antwoorden op de vragen

Naast de analyse van de formulering van de vragen hebben Interface Demography en het IGEAT drie methodologische stappen gevolgd om de geldigheid en betrouwbaarheid te bepalen van de gegevens die afgeleid kunnen worden uit de antwoorden op de gestelde vragen:

- De eerste stap is gebaseerd op de wet van de grote getallen⁴: er werden synthetische indicatoren opgesteld per statistische sector (van meer dan 200 huishoudens), voornamelijk om de invloed van fluctuaties te beperken en op die manier de betrouwbaarheid van de antwoorden te garanderen;
- De tweede stap bestaat erin om in een omgeving die constant blijft te onderzoeken welk het effect is van de kenmerken van de respondenten op de beoordelingen. Hier wordt de betrouwbaarheid opnieuw op een directe manier getest. Ook de geldigheid wordt op die manier indirect onderzocht. We willen er immers zeker van zijn dat de waargenomen variaties wel degelijk een weerspiegeling zijn van een veranderende omgeving en niet van een andere samenstelling van de bevolking;
- In de derde stap worden de beoordelingen van de inwoners vergeleken met de objectieve omgevingskenmerken. Het gaat er niet alleen om de geldigheid van de antwoorden op een indirecte wijze te testen, maar ook om meer te weten te komen over hun gevoeligheid, hun selectiviteit en de mate waarin de antwoorden vatbaar zijn voor interpretatie.

De resultaten van deze drie stappen worden synthetisch weergegeven in tabel 13.2. De hierna volgende punten behandelen meer in detail het resultaat van het analyseren van het effect van de

³ In het kader van een peiling uitgevoerd in 1998 naar de perceptie van de luchtkwaliteit blijkt uit de analyse van de antwoorden op de vraag "waar denkt u eerst aan als u hoort spreken over luchtvervuiling?" dat deze perceptie in eerste instantie verband houdt met wat mensen ruiken (slechte geur) (28 %) en in tweede en derde instantie met gezondheidsproblemen op korte (22 %) en op lange termijn (19 %). In vierde instantie wordt luchtvervuiling geassocieerd met wat mensen zien en in laatste instantie met wat ze ervaren. Voor meer informatie verwijzen we naar de fiche Lucht "26. Opiniepeiling inzake luchtvervuiling in Brussel".

⁴ Deze stap gaat uit van het principe dat, hoewel een mening wispelturig kan zijn en de persoonskenmerken van verschillende individuen zeer verschillende antwoorden kunnen opleveren, de gemiddelde score toch een voldoende betrouwbare maatstaf is als er een voldoende groot aantal mensen ondervraagd wordt. In het kader van deze analyse gaan de onderzoekers nog een stap verder en gaan zij ervan uit dat gemiddeld genomen, de subjectieve inschatting van een gebied een aantal kenmerken van stabiliteit en betrouwbaarheid vertoont zodra er voldoende mensen werden ondervraagd.

kenmerken van de respondenten op de beoordelingen en het vergelijken van de beoordelingen van de bewoners met de objectieve omgevingskenmerken.

Tabel 13.2:

Geldigheid en betrouwbaarheid van de vragen 17 & 18 van de Sociaal-Economische Enquête, Brussels Gewest				
Bron : Deboosere et al. (2009)				
Vraag	Thema	Geldigheid	Betrouwbaarheid	2002
wq17a	uitzicht van de gebouwen	x	xx	brede formulering
wq17b	netheid	xx	xx	
wq17c	kwaliteit van de lucht	0	-	ontoereikende informatie
wq17d	rust	x	x	brede formulering
wq18a	voetpaden	xx	xx	
wq18b	fietspaden	xx	xx	
wq18c	straten	xx	x	
wq18d	het groen	xx	x	
wq18e	aanbod van openbaar vervoer	xx	xx	
wq18f	winkelaanbod	xx	xx	
wq18g	gezondheidsdienst	x	0	ontoereikende informatie
wq18h	administratieve voorzieningen	x	x	brede formulering
wq18j	vrije beroepen	0	-	brede formulering
wq18k	sociale en schoolvoorzieningen	0	-	brede formulering, 2 items
wq18l	kribben en onthaalmoeders	xx	x	
wq18m	cultuur- en recreatieaanbod	0	-	brede formulering, 2 items

*(xx) zeer goed, (x) goed (0) aanvaardbaar, (-) onvoldoende

2. Invloed van de socio-economische kenmerken van de inwoners op de perceptie die zij hebben van hun omgeving en van de voorzieningen van hun wijk

De uitgevoerde analyses hebben aangetoond dat, binnen eenzelfde wijk, de samenstelling van de bevolking op het vlak van geslacht, leeftijd, herkomst, opleidingsniveau of gezinssamenstelling over het geheel genomen slechts een beperkte impact heeft op de antwoorden inzake de directe woonomgeving en de buurtvoorzieningen. Als er al lichte verschillen werden waargenomen, dan zijn die altijd beperkt en hebben die slechts betrekking op een of twee aspecten van de beoordeling. Uit de gedetailleerde analyses blijken bijvoorbeeld volgende invloeden binnen eenzelfde woonomgeving:

- De leeftijdsstructuur heeft een waarneembaar effect op de beoordelingen van de netheid, de rust, de voetpaden, het aanbod van openbaar vervoer en het winkelaanbod. Ouderen zijn over het algemeen iets kritischer;
- De nationaliteit van oorsprong van de respondenten heeft een waarneembaar effect op de beoordelingen van de netheid, de kwaliteit van de lucht, de rust, de voetpaden, de fietspaden en de straten. Inwoners afkomstig uit niet-OESO-landen zijn over het algemeen minder kritisch;
- Het opleidingsniveau heeft een waarneembaar effect op de beoordeling van de fietspaden;
- Het gezinstype heeft een geringe invloed op de beoordeling van de rust en de fietspaden.

Deze effecten van de bevolkingssamenstelling op de beoordeling hebben echter geen belangrijke invloed op de algemene trends. Het gaat hoogstens om nuances.

De betrouwbaarheid van de antwoorden op de vragen m.b.t. de beoordeling van de woonomgeving kan niet fundamenteel in vraag worden gesteld op grond van een variatie in de bevolkingssamenstelling. Bijgevolg zijn de cijfers die voor elk thema berekend werden op schaal van de statistische sectoren, in zover zij gebaseerd zijn op een voldoende aantal respondenten, een betrouwbare maat voor de verschillende aspecten van de leefomgeving op een lokaal niveau.

3. Beoordeling van de directe woonomgeving en van de wijkvoorzieningen door de inwoners van het BHG in vergelijking met de kenmerken van de wijken

Voor elk thema werd per statistische sector een samenvattende tevredenheidsscore berekend en weergegeven op kaart. Bij het kiezen van de berekeningswijze van de score werd als criterium gehanteerd dat hij moet toelaten om de variaties in de ruimte maximaal te weerspiegelen:

- aandeel van de antwoorden "erg aangenaam/heel goed voorzien" in het totaal aantal antwoorden;
- aandeel van de antwoorden "erg aangenaam/heel goed voorzien" of "bevredigend/normaal voorzien" in het totaal aantal antwoorden;
- verschil tussen het aandeel van de antwoorden "erg aangenaam" en deze van de antwoorden "weinig aangenaam", + 100.

Per statistische sector werd ook de correlatie berekend tussen deze samenvattende tevredenheidsscores en een aantal beschrijvende variabelen van de buurten die de urbanistische eigenschappen of de kenmerken van het leefmilieu van de buurt aangeven (zie Tabel 13.3).

Deze diverse analyses hebben aangetoond dat er verbanden bestaan tussen enerzijds de ruimtelijke verdeling van de beoordelingen van de woonomgeving en de voorzieningen in de buurt en anderzijds de urbanistische of omgevingskenmerken van de buurt.

De kwaliteit van deze correlaties wordt echter beperkt door het feit dat er te weinig gegevens en indicatoren voorhanden zijn die onafhankelijke urbanistische karakteristieken en omgevingskenmerken beschrijven op het niveau van de statistische sectoren en ook door de noodzaak om bepaalde gegevens over te brengen van het ene ruimtelijke niveau naar het andere (zoals in het geval van een continu ruimtelijk gegeven of een rasterweergave die moeten vertaald worden naar het niveau van de statistische sectoren bijvoorbeeld). In dit opzicht moeten we opmerken dat de indeling in statistische sectoren zich niet leent voor sommige aspecten zoals bijvoorbeeld de geluidshinder (zeer grote interne variatie mogelijk) of het winkelaanbod (handelskernen strekken zich soms uit over meerdere statistische sectoren).

Tabel 13.3

Urbanistische of omgevingskenmerken gebruikt als beschrijvende variabelen van de buurten in het kader van de analyse	
Bron: Deboosere et al. (2009) - bron van de gegevens: Wijkmonitoring in het BHG (BISA), Leefmilieu Brussel en NIS/ADSEI	
Thema	Beschrijvende variabele
stedelijke morfologie en typologie van de bebouwing	bevolkingsdichtheid
	structuur van de bebouwing (gemiddeld aantal verdiepingen)
	aandeel van gebouwen met 5 verdiepingen en meer
	bebouwd deel van de wijken
	aandeel van de kunstmatig gemaakte terreinen
	aandeel van de appartementen
	aandeel van de eengezinswoningen
	aandeel van de vrijstaande woningen
	aandeel van de sociale woningen
	aandeel van de bevolking met een privétuin
leeftijd en staat van de woning	aandeel van de woningen gebouwd voor 1961
	synthetische index van de staat aan de binnenkant
	synthetische index van de staat aan de buitenkant
	synthetische index van de vermoedelijke vochtigheid
openbare ruimte	deel van het wegennet in zone 30
	deel van het autovrije wegennet
	groene ruimten (gravitatiepotentiaal)
overlast	verzadigingsgraad van het wegennet door het verkeer
	bezettingsgraad van de parking ('s nachts)
	bezettingsgraad van de parking (overdag)
	gemiddeld geluidsniveau (multiblootstelling-Ln)
	gemiddeld geluidsniveau (multiblootstelling-Lden)
	gemiddeld geluidsniveau (NMBS-Lden)
	gemiddeld geluidsniveau (weg-Lden)
	aandeel van de niet-residentiële vloeroppervlakte
voorzieningen	voorzieningsgraad van buurtwinkels
	aandeel van supralokale winkels in het aanbod

Uit de ruimtelijke verdeling van de beoordelingen van de directe woonomgeving zijn drie dominante patronen naar voren gekomen.

Het eerste patroon geeft de tweedeling weer tussen de dichtbebouwde (en eerder verstedelijkte) stad van de eerste kroon en de minder dichtbebouwde (groenere en vaak recentere) stad van de tweede kroon. Deze geografie komt vooral tot uiting bij de perceptie van:

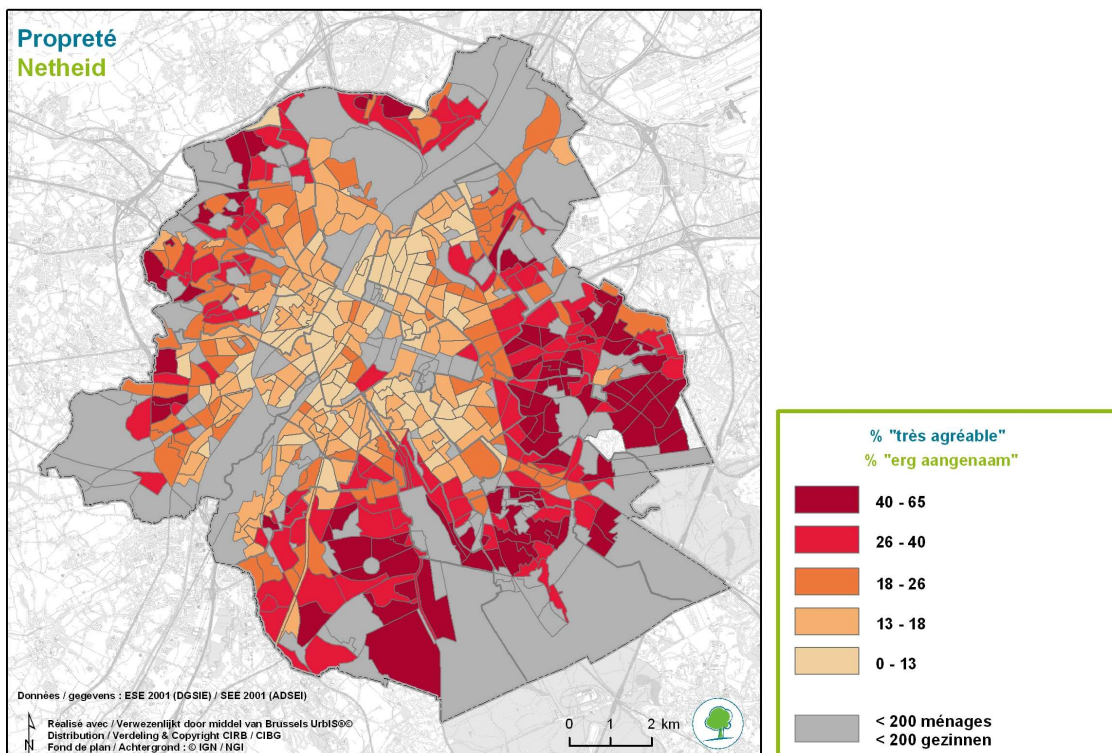
- het uitzicht van de gebouwen
- de netheid
- de kwaliteit van de lucht
- de rust
- de aanwezigheid van groen. In dit laatste geval merken we op dat de beoordeling een redelijk getrouwe weergave is van de feitelijke ongelijkheid in de toegang tot groene ruimtes. Dit toont aan dat in bepaalde delen van Brussel (de tweede westelijke kroon bijvoorbeeld, waar er minder privétuinen zijn dan in de rest van de rand) de groene ruimtes duidelijk een sociale rol spelen.

Kaart 13.4:

Ruimtelijke verdeling van de beoordeling van de netheid in het Brussels Gewest, per statistische sector

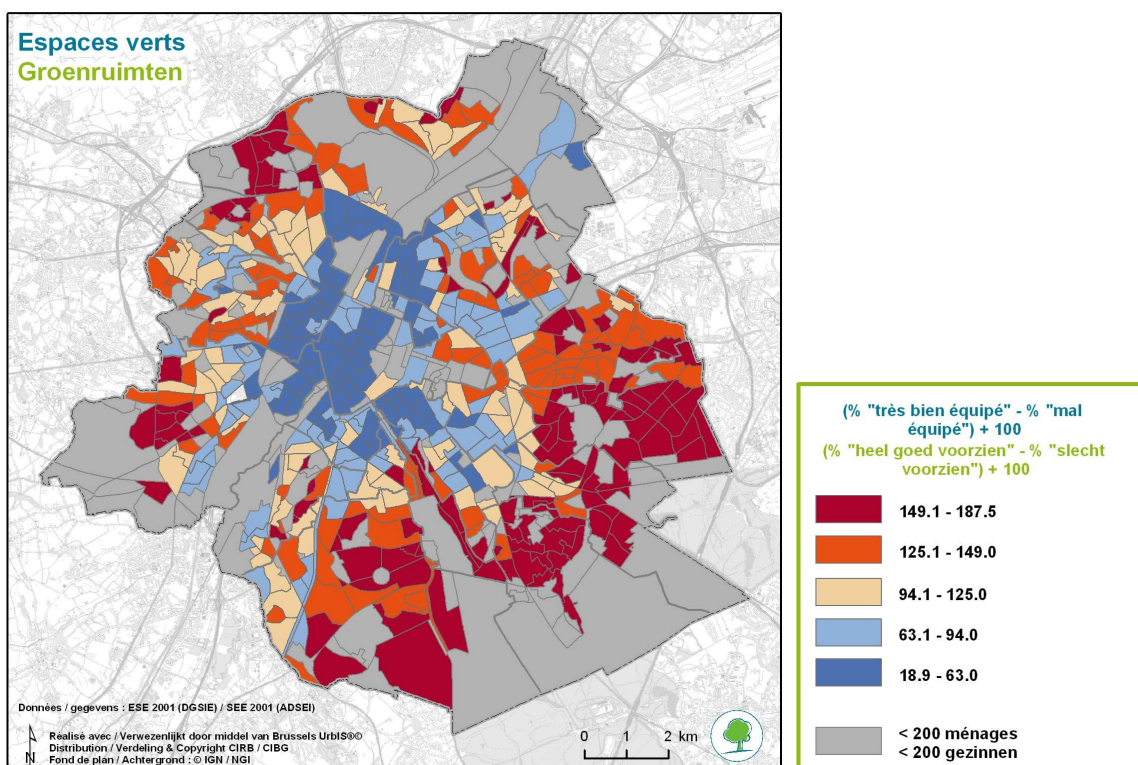
Bron: Deboosere et al. (2009), op basis van de gegevens uit de SEE 2001 (ADSEI, ex-NIS)

Kaart 13.5:

Ruimtelijke verdeling van de beoordeling van de aanwezigheid van dichtbij gelegen groene ruimtes in het Brussels Gewest, per statistische sector

Bron: Deboosere et al. (2009), op basis van de gegevens uit de SEE 2001 (ADSEI, ex-NIS)

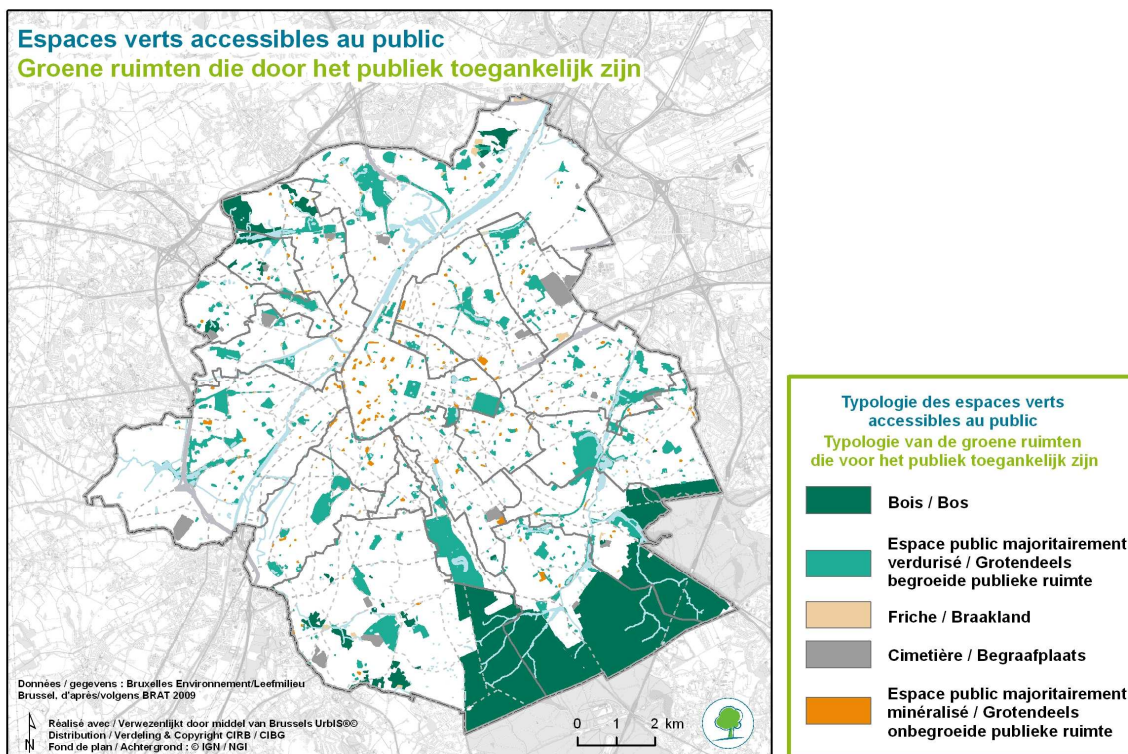

Kaart 13.6:

Ligging en typologie van de voor het publiek toegankelijke groene ruimten en recreatieruimten

Bron: Leefmilieu Brussel, volgens BRAT, 2009

Het tweede patroon volgt vrij goed de effectief aanwezige infrastructuur die niet steeds aansluit bij een model centrum-periferie. Dit is het geval bij de beoordeling van:

- het aanbod van openbaar vervoer, hoofdzakelijk beïnvloed door de “zware” assen, zoals trams en metro; en
- het winkelaanbod, beïnvloed door de ligging van de belangrijkste handelskernen en shoppingcentra van Brussel.

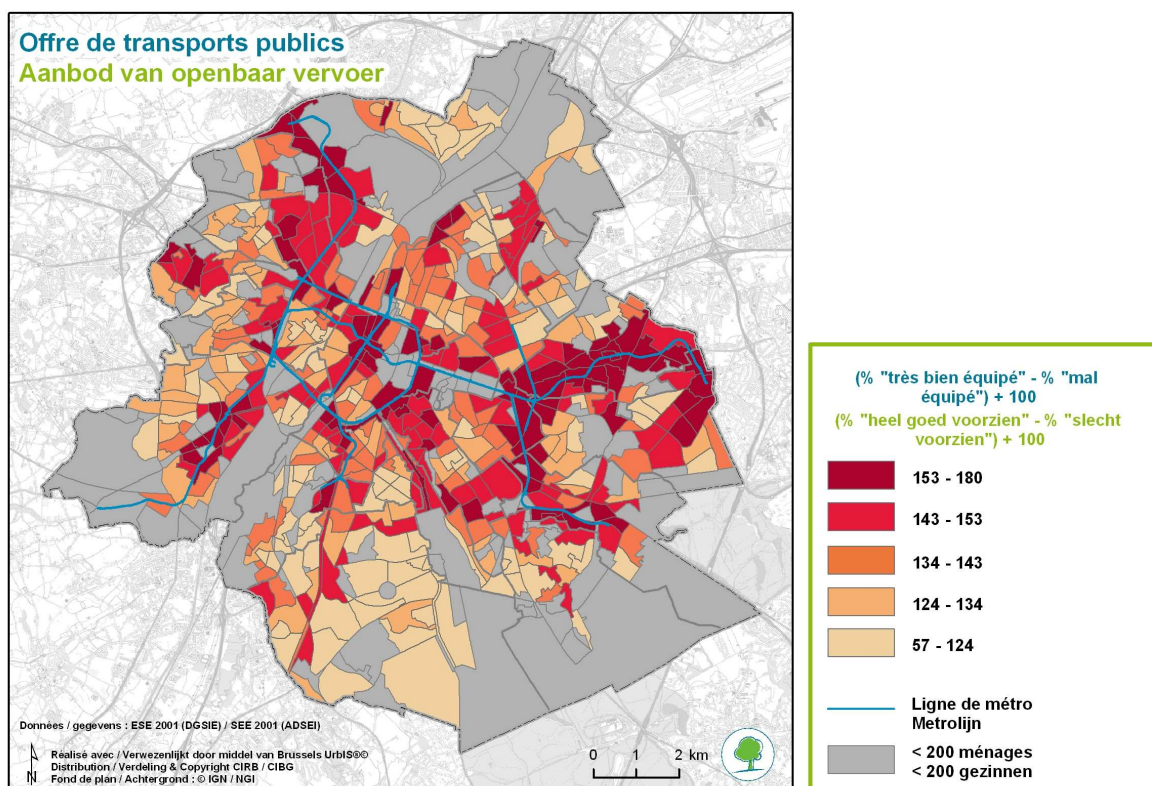

Kaart 13.7:

Ruimtelijke verdeling van de beoordeling van het aanbod van openbaar vervoer in het Brussels Gewest, per statistische sector

Bron: Deboosere et al. (2009), op basis van de gegevens uit de SEE 2001 (ADSEI, ex-NIS)

Het derde patroon, tot slot, is complexer, want het resulteert uit de combinatie van een ruimtelijke variatie verbonden aan de dichtheid en ouderdom van de bebouwing en een variatie verbonden aan lokale effecten die soms het gevolg zijn van verschillen in beleid tussen de gemeenten en dus de lijn van bepaalde gemeentegrenzen volgen. Dat geldt voor de beoordeling van:

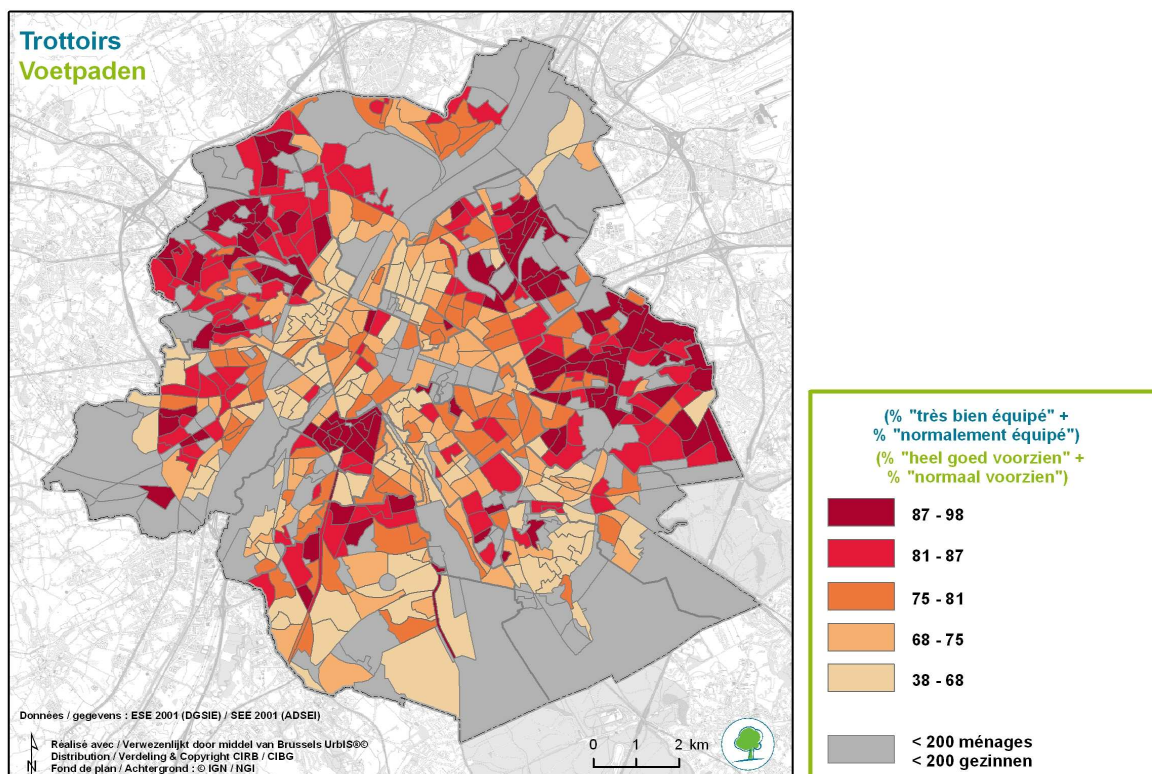
- de voetpaden, die vooral een weerslag zijn van het lokale beleid inzake onderhoud en renovatie of in mindere mate van het feit dat in wijken met niet-aansluitende bebouwing de voetpaden smaller en onderbroken zijn;
- de straten, ook eerder beïnvloed door het lokale beleid inzake onderhoud en renovatie dan door de ouderdom van het wegennet; en
- de fietspaden, beïnvloed door de aanwezigheid van fietspaden, fietsroutes in of tussen de openbare parken of door het meer open karakter van de wijk (waardoor er meer potentieel plaats is voor fietsers op de openbare weg).

Kaart 13.8:

Ruimtelijke verdeling van de beoordeling van de voetpaden in het Brussels Gewest, per statistische sector

Bron: Deboosere et al. (2009), op basis van de gegevens uit de SEE 2001 (ADSEI, ex-NIS)

Om welk thema het ook gaat, uit de analyses van de statistische gegevens en van de geografische verdeling blijkt dat de inwoners een valide beoordeling geven: uit zowel het algemene patroon als bepaalde lokale specificiteiten blijkt dat de inwoners een redelijk objectief beeld hebben van hun directe omgeving.

Hoewel iedereen zich over deze onderwerpen kan uitspreken, is het interessant om op te merken dat het de bezitters van fietsen of de dagelijkse fietsgebruikers zijn die het meest kritisch zijn bij de beoordeling van de fietspaden. Bij de voetpaden zijn dat de ouderen of gehandicapten.

Het is belangrijk te beseffen dat voor bepaalde thema's, zoals bijvoorbeeld rust, de perceptie van de inwoners ingegeven wordt door verschillende factoren (geluid van het wegverkeer, van vliegtuigen, industrie, burens, uitgaansleven,...). Deze perceptie komt dus overeen met een synthese die moeilijk te realiseren is vanuit thematische meer objectievere metingen, waarbij het altijd delicaat is om aan elke factor binnen een samengestelde indicator een juist gewicht toe te kennen.

Nochtans kunnen wij bij de perceptie van de luchtkwaliteit, de geldigheid - of in elk geval de selectiviteit - van het oordeel van de inwoners, in vraag stellen. Het is immers moeilijk om een oordeel te vellen over de kwaliteit van de lucht indien dat oordeel enkel gebaseerd is op een zintuiglijke waarneming. De kaart toont nl dat visuele factoren (bijvoorbeeld gefilterde uitstoot van stoom, rook) de beoordeling beïnvloeden. Hoewel wij ervan bewust zijn dat de visuele perceptie van de omgeving van een plaats deze elementen, zelfs onbewust, mee integreert, moeten we heel voorzichtig omspringen met de resultaten van de socio-economische enquête over de perceptie van de luchtkwaliteit. Van alle in detail geanalyseerde thema's is dit weliswaar de enige belangrijke kanttekening.

4. Naar een synthetische indicator van de perceptie van de omgevingskwaliteit?

De diversiteit van de ruimtelijke patronen die samengaan met de verschillende thema's bemoeilijkt de constructie van een unieke, synthetische indicator over de omgevingskwaliteit. De plaatsen die het

best beoordeeld worden op het vlak van de leefomgeving scoren bijvoorbeeld niet altijd even goed op het vlak van de basisvoorzieningen (bv. aanwezigheid van groene ruimten vs. toegankelijkheid van het openbaar vervoer). Uit een multivariabele analyse van de tevredenheidsindexen op het niveau van de statistische sectoren komen twee belangrijke tendensen naar voren qua ruimtelijke differentiëring:

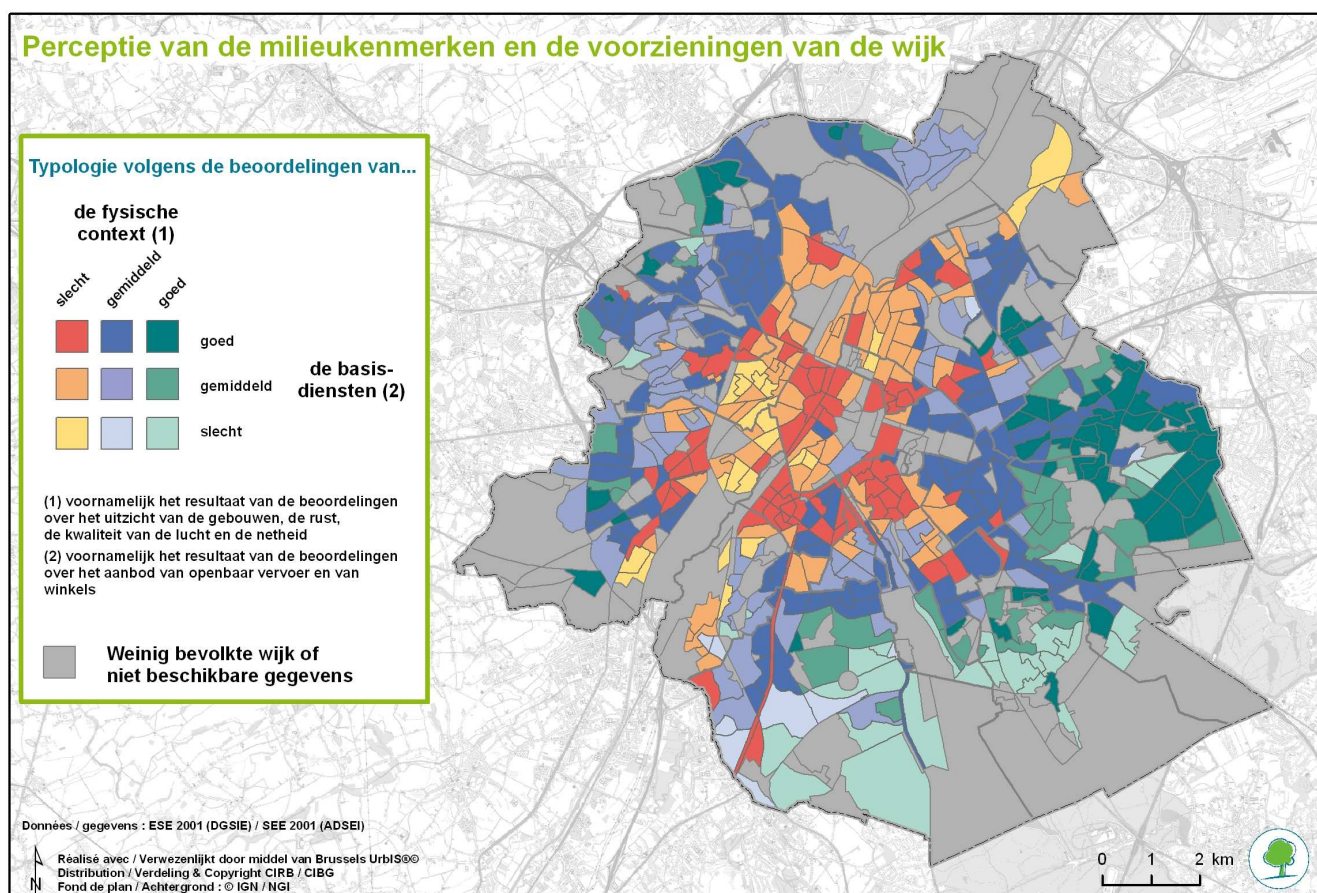
- Op basis van de indicatoren die een patroon vormen waarbij de dichtbebouwde stad afsteekt tegen de meer open bebouwde tweede kroon kan een synthetische indicator worden opgesteld die de beoordeling van het "fysieke" kader weergeeft. Hoe verder van het centrum, hoe positiever dit beoordeeld wordt (gradiënt rood-blauw-groen op overzichtskaart 13.9).
- Op basis van de beoordeling van het aanbod van openbaar vervoer en winkels kan een tweede synthetische indicator afgeleid worden. Deze is een weergave van het stedelijke diensten-aanbod en heeft een andere geografische spreiding dan de eerste (gradiënt licht-matig-donker op de overzichtskaart).

Door deze twee indicatoren te combineren, bekomt men een matrix van situaties eerder dan een eenduidige gradiënt.

Kaart 13.9

Synthese van de perceptie van de milieukenmerken en de voorzieningen van de wijk, per statistische sector

Bron: Deboosere et al. (2009), op basis van de gegevens uit de SEE 2001 (ADSEI, ex-NIS)

Wat blijkt? Er zijn in het Brussels Gewest wijken die goed scoren zowel op het vlak van de fysieke context als op het vlak van diensten (donkergroen op de kaart) en er zijn wijken die unaniem slecht beoordeeld worden (lichtoranje op de kaart). Maar in veel gevallen is de situatie complexer en zal één of andere component uit de woonomgeving doorwegen. Het zuiden van Ukkel krijgt bijvoorbeeld een goede beoordeling voor zijn aangenaam fysisch leefkader, maar scoort heel slecht door het gebrek aan diensten. Het centrum en de buitenwijken uit de 19e eeuw krijgen een zeer goede beoordeling voor hun winkelaanbod en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer, maar het fysisch leefkader wordt er niet goed beoordeeld. De tussenliggende wijken (tussen de eerste en de tweede kroon) en

verschillende oude dorpskernen lijken voor veel aspecten een interessant compromis te vormen met betrekking tot de algemene kwaliteit van de milieukenmerken en de voorzieningen in de wijk.

Uit de niet steeds ruimtelijk gecorreleerde beoordelingen van de woonomgeving blijkt dat de keuzen die door de respondenten worden gemaakt een compromis zijn die natuurlijk voor een groot deel bepaald worden door hun financiële draagkracht. Diegenen die niet de middelen hebben om te verhuizen, zijn verplicht om te blijven wonen in de goedkoopste en minst aangename (maar soms wel goed uitgeruste) centrale wijken. Zij die kunnen, werken een compromis uit dat aansluit bij hun prioriteiten, hun profiel en hun middelen.

5. Slotbeschouwingen

Gezien het groot belang van de factoren die te maken hebben met de financiële mogelijkheden en de woningmarkt (wat zich vertaalt in de sociaal-ruimtelijke structuur van de stad) is het zeer moeilijk om een uitspraak te doen over de mate waarin de perceptie van de woonomgeving een rol speelt bij de keuze van vestiging in een bepaalde wijk. De expertise van de inwoners die wij m.b.v. synthetische indicatoren hebben gereconstrueerd, is daarentegen een krachtig instrument om eventuele problemen met betrekking tot de leefomgeving te identificeren. Het kan dienst doen als potentiële leidraad voor beleidsmatige ingrepen.

Gezien uit de studie is gebleken dat de gegevens op wijkniveau over de beoordeling van de woonomgeving geldig en betrouwbaar zijn, lijkt het zeer interessant om enquêtes te organiseren bij een voldoende grote - om niet te zeggen exhaustieve - steekproef, indien we een duidelijk zicht willen krijgen op de uitdagingen eigen aan de woonomgeving in de stad, gezien door de ogen van haar bewoners: alleen dergelijke bevragingen kunnen een genuanceerd beeld geven van de verscheidenheid aan karakteristieke intra-urbane situaties. Weliswaar kunnen gewestelijke enquêtes bij een kleinere steekproef ook interessant zijn op voorwaarde dat zij gebruik maken van een meer uitgebreide vragenlijst. Deze laatste werkwijze kan het peilen naar houdingen en gedragingen van de bevolking met meer diepgang aanpakken.

De verdere inzameling op buurtniveau van gegevens over de beoordeling van de omgeving – zelfs bij een beperkt aantal respondenten - is dus een echt vraagstuk voor het opvolgen van het milieu in Brussel. Dit is des te meer het geval omdat er op federaal niveau voor 2011 geen plannen zijn om een enquête te houden die inhoudelijk te vergelijken is met de luiken 'woning' en 'buurt' uit de enquête van 2001.

Bronnen

1. DEBOOSERE P. et WILLAERT D. (VUB - Interface Demography), Wayens B. et Kummert P. (ULB – Institut de Gestion de l'Environnement et d'Aménagement du Territoire), novembre 2009. "Les Bruxellois et la perception de l'environnement : Analyse de l'impact du profil des répondants et des caractéristiques du tissu urbain sur la perception que les bruxellois ont de leur environnement - Rapport final", Studie uitgevoerd op verzoek van Leefmilieu Brussel-BIM, 51 pagina's, beschikbaar op: http://documentation.bruxellesenvironnement.be/documents/Etude_perceptionEnvi_Rptfinal_et_resume_F_N.PDF
2. BRAT, décembre 2009. "Inventaire des espaces verts et espaces récréatifs accessibles au public en Région de Bruxelles-Capital – Rapport final", Studie uitgevoerd op verzoek van Leefmilieu Brussel-BIM, 66 pagina's, beschikbaar op: http://documentatie.leefmilieubrussel.be/documents/Etude_EV_accessiblees_2009_FR.PDF

Andere te raadplegen fiches

De BIM-gegevens: "Lawaai – Basisgegevens voor het plan"

- 1. Perceptie van de geluidsoverlast in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De BIM-gegevens: "Lucht – Basisgegevens voor het plan"

- 26. Opiniepeiling inzake luchtvervuiling in Brussel

Auteur(s) van de fiche

VERBEKE Véronique

Nagelezen door DEBROCK Katrien

Update: maart 2011